

Bubeník, Vít

Punský nápis z Pyrgi

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1967, vol. 16, iss. E12, pp. 259-260

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109940>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

V berlínských *Abhandlungen der Deutschen Akademie der Wissenschaften, Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst*, roč. 1962, č. 3 vyšel muzejní vědecký katalog, určený pro odborníky, který zpracoval *Carl Blümel, Die archaischen Skulpturen der staatlichen Museen zu Berlin*. (Stran 73, obrazů 221 na tabulích in 4°. Cena 75 DM). Je to náhrada za nedokončenou jejich předválečnou publikaci, jejíž 1. část vyšla r. 1940. Soubor 70 plastik, soch a reliéfů z doby archaické představuje pozoruhodnou sérii originálů různé provenience, ale zvláště řadu východoioňských soch z německých vykopávek v Pergamu, v Heraiu na Samu, v Miletě, Didymaiu a Myuntě. Zvláště významná díla jsou zobrazena z několika pohledů, po případě i v záběrech částečných; např. Stojeící bohyně s granátovým jablkem v ruce (tab. 1—8), kterou však autor označuje neurčitým *Frauenstatue*, odvíjí se do datuje ji do let 580—590, nebo Trůníček bohyně (tab. 55—59) aj. Chronologická sestava památek od 1. třetiny 6. stol. je porušena vložím několika plastik z doby přísného stylu (č. 12, obr. 29/33, č. 13, obr. 34/35, č. 14, obr. 36/37). Vzorné deskriptivní průvodní text podává u každého díla provenienci, přesný popis a datování — jde mimo uvedenou výjimku vesměs o díla 6. stol. — poukazuje na literaturu o každém exempláři (chybí tu však často rok vydání publikace) a naznačena je jeho problematika. Leckteré chronologické zařazení Blümelovo bude asi předmětem dalších úvah. U některých monumentů narostla nadměrně literatura, s níž se autor vyrovnává (č. 1, 6, 16, 21, 47, 58, 62). Reprodukce jsou velmi dobré kvality, takže katalog vyhovuje všestranně. O významu a potřebě díla svědčí, že r. 1964 vyšlo již 2. vydání v nakladatelství Akademie (Akademie-Verlag).

Gabriel Hejzlár

Punský nápis z Pyrgi. Od 18. června do 6. srpna 1964 probíhala sedmá archeologická kampaň v osadě Santa Severa, starověké Pyrgi, ležícím přibližně 50 km severně od Říma. Pokračovalo se v prozkoumávání základů dvou velkých etruských chrámů, z nichž založení většího bylo kladeno do let 480—470, menší chrám, s jedinou celou, zdál se o něco starší. Na základě četných nálezů architektonických terakot si archeologové mohli učinit představu o neobyčejně silném řeckém vlivu, fakt ostatně známý z hojných nálezů řeckých vázových nápisů z blízkého Caere (fec. Agylla), konečně samotný nález Pyrgi je řecký (pyrgoí „hradební věže“). Nebudeme se zdržovat výčtem neobyčejně bohatých nálezů keramických a figurální plastiky jakož i řeckých stříbrných mincí z 5. stol. (athénských a syrakuských), neboť k nejvýznamnějšímu objevu došlo teprve v červenci 1964, k samému konci kampaně.

V malém prostoru mezi základy chrámů byly nalezeny 3 pravoúhlé obdélníkové destičky, z tenkého zlatého plechu, 2 popsané etrusky a jedna punsky. Společně s destičkami byly nalezeny bronzové hřeby se zlatými hlavičkami, fragmenty chrámové terakoty a zbytky bronzové desky s etruským nápisem. Okraj destičky s punským nápisem a s delším nápisem etruským byl opatřen 10 otvory (4 otvory po delších stranách, na kratších stranách ještě po jednom prostředním otvoru), destička s kratším nápisem etruským měla 12 otvorů. Současný nález hřebů tedy opravňoval k závěru, že destičky byly kdysi přibity buď ke zdi nebo ke křídům vrat nějaké svatyně, jak je nám to dobře známo z klasického světa. Nejenom fakt, že delší nápis etruský a punský byly přibližně stejně dlouhé (16 a 11 řádků), že byly opatřeny stejným počtem otvorů, tj. že mohly viset na zdi jako dvojjazyčný nápis, ale vůbec první filologická zkoumání (text etruský prof. M. Pallottino, text punský prof. G. Garbini (vnučky nádhernou myšlenku, že konečně disponujeme zlatým klíčem k luštění etruštiny, tj. máme před sebou bilingvu dostatečně dlouhou, poskytující materiál nejen ke zkoumání lexika, ale především gramatickým vztahů. Bohužel se však později ukázalo, že ani zdaleka nemůže být řeč o takové bilingvě.

Interpretací punského textu se zabýval G. Garbini (srov. *Archeologia Classica*, XVI, 1964, 49 nn.) Necelých 11 řádků textu lze rozeznat ve 3 sémantické celky. První část obsahuje věnování:

1-bbt 1-štrt *Paní Astarté.*

š'r qdš 'z 'šf'l w 'šjtn Tfrj' Wlns'

Toto svaté místo nechal zřídít a obdařil Tfrj' Wlns'.

Slovesa *f'l* a *jtn* (známá je též forma *ntn*) jsou tu užita v kauzativu, s předponou 'š, která je velmi řídká, (odpovídá šafelu východosemitských jazyků, zřídka i v aramejštině, jako vliv akkadštiny, kde reprezentuje běžnou formu kauzativu), normální kauzativ se v punštině tvořil předponou *š* (koresponduje s hebrejským *hšp'il* — punsky *šp'il*).

Osobní jméno by se dalo z punského originálu velmi těžko vokalizovat, jako vůbec nesemitská jména — v etruském textu čte M. Pallottino *Thefarie Velianas*. Dovídáme se o něm nesmírně cennou zprávu:

mlk 'l *Kiš'ri'* *král v Kiš'ri'*

M. Pallotino tu upozorňuje (srov. Studi Romani, XIII N. 1, 1965, str. 11) na jedinečnost této zprávy, které se významem rovná toliko Lapis niger z Fora Romana, kde se rovněž vyskytuje slovo král „*regei*“. Jsou to tedy dnes jediné dokumenty z centrální oblasti Itálie, etruskořímské oblasti, které uvádí slovo král. Dále se M. Pallotino táže, na kolik fénický titul *mlk* může být stotožněn s klasicou představou etruského krále jako nositele moci vojenské a náboženské vzhledem k tomu, že titul *mlk* označoval netoliko krále, ale vůbec i vládnoucí představitele cizích měst. Selhává nám tu i etruský text, neboť hodnost Thefaria Velianase neuvádí na paralelním místě. V druhé části etruského textu se však vyskytuje slovo *zilucal*, což je označení pro etruskou republikánskou magistraturu (jiné formy *zilc*, *zilað*) — vztahuje-li se toto označení na Thefaria Velianase, pak nám tento nerezprezentuje krále tradičního typu, nýbrž představitele sice nejvyššího magistrátu, ale volitelného, přesto však nadaného moci být označován od cizinců titulem král — *mlk*.

Místo vlády Thefaria Velianase je Caere. Punská grafika dovoluje vokalizaci Kisri nebo Kesre (srov. formu Cisra, dosvědčenou jedním římským pramenem čerpajícím z díla Verria Flacca o etruské historii), svědectví o starší hláskové podobě jména.

„Zřízení svatého místa“ se stalo $b - \text{ir}h \text{zb}h$ V měsíci ZBH

Nejistý je smysl následujícího, že „zřízení svatého místa“ se stalo „jako dar pro chrám a jeho posvátný okrsek(?)“

$b - \text{m}tn' b - bt \text{w} \text{b}ntw$ bnt „posvátný okrsek“ (?)

Jako dar bylo věnováno *šmš*, na jehož překlad Garbini rezignuje. Sloveso darovat nacházíme již v druhém řádku *itn*, podáváme-li tedy následující interpretaci obsahu, značně musíme odhlížet od korektnosti syntaktických vztahů (předmět ke slovesu je totiž až v pátém řádku, tj. *šmš*, je oddělen od svého slovesa údají, které se vztahuje ke slovesu *f'l* „učinit“):

Thefarie Velianas, král v Caere, nechal zříditi v měsíci ZBH paní Astartě toto svaté místo. Jako dar pro chrám (právě založené svaté místo?) a jeho posvátný okrsek(?) věno al ŠMŠ.

Nyní následuje důvod věnování (či samotného založení?)

$k \text{'š}tr \text{'rs' b}ð \text{z} \text{l} - \text{mlk} \text{z} \text{'snt} \text{š} \text{š} \text{3}$

$b - \text{ir}h \text{qbr} b - \text{im} \text{qbr} \text{'lm}$

neboť Astartě mu pomohla(?) k tříleté vládě, v měsíci KRR v den pohřbení božstva.

Nejistým zůstává překlad slovesa 'rd' „pomáhati“ (běžné tu sloveso 'zr). Cenný je údaj o jakémsi kultu(?) v měsíci KRR, jehož jeden den je označován jako

$\text{im} \text{qbr} \text{'lm}$ „den pohřbení božstva“

Třetí a závěrečná část textu zůstává značně problematická ve svém překladu, i když se tu vyskytují běžná slova v průhledných gramatických vztazích:

$w \text{'snt} \text{l} - \text{m}'š \text{'lm} b - \text{bt} \text{z} \text{snt} \text{km} h - \text{kkbm} \text{'l}$

A let sochy božstva v jeho chrámu (je tolik) jako těchto hvězd.

Přes všechny zmíněné nejjasnosti poskytl punský text nesmírnou pomoc M. Pallottinovi při interpretaci delšího etruského textu, i když se ukázalo, že zdaleka nejde o bilingvu. Budiž však, závěrem řečeno, že interpretace etruského originálu má ještě velmi daleko i do tohoto stupně jasnosti, ve kterém nyní nacházíme text punský.

Vít Bubeník

H. J. Rose, *A Handbook of Greek Mythology*. Methuen (University Paperbacks 70), London 1964, str. 363.

Od svého prvního vydání v roce 1928 se dočkala znamenitá kniha Roscova šesti vydání (naposledy 1958) na běžném knižním trhu. Konečně vyšla i v sérii *University Paperbacks*, v níž se objevila mj. i jiná díla věnovaná starověku, jako Platonovi (*A. E. Taylor*), byzantské civilizaci (*St. Runciman*), klíčovému období Říma od Gracchů k Neronovi (*H. H. Scullard*) aj.

Rose podal přehledně a znale řeckou mytologii v jedenácti kapitolách tak, že postupuje historicky v tom smyslu, jak jej znají autoři mytologií, tj. od počátku světa. Látku, kterou čtenáři předkládá, chápe však na rozdíl od valné většiny autorů tak, že v ní vidí složitou problematiku. Nenásilně vkládá do textu paralely z náboženství a z folkloru, složitější výklad dává do poznámek umístěných za každou kapitolou.

Z výkladů zaujme úvodní kapitola o dějinách mytologického bádání, kde autor odmítá občas